

پدافند غیر عامل؛ مصون سازی کشور با همدلی و هم‌زمانی دولت و ملت

هشت حوزه اصلی پدافند غیر عامل در سال ۹۴

رئیس سازمان پدافند غیر عامل کشور هشت حوزه اصلی پدافند غیر عامل در سال جدید را پدافند غیر عامل عمومی، سایبری، زیستی، پرتویی، شیمیایی، کالبدی یا فنی، اقتصادی و پدافند مردم‌محور اعلام کرد.

*توقع مقام معظم رهبری از پدافند غیر عامل

«پدافند غیر عامل مثل مصونیت بخشی به بدن می‌باشد» در واقع پدافند غیر عامل و اقدامات آن را تشبیه کردند به مصون سازی بدن سپس توقع و انتظارشان را از موضوع مصون‌سازی این‌گونه بیان داشته‌اند که اگر دشمن اقدامی کند ضرب و زوری بزند و تلاش بکند، اتفاقی نیفتاده و اثری از خود بجای نگذارد. در واقع پدافند غیر عامل به عنوان بی‌اثر کردن اثر تهدید بر کشور تعریف شده است.

*منشا تهدید

+تهدید در واقع منشا بیرونی دارد و در اختیار نبوده و می‌توانیم فقط با آن مقابله کنیم، لذا یکی موضوع تهدید است و دیگری تهدید و اثر آنکه در واقع نتیجه جمع جبری تهدید و آسیب‌پذیری‌ها می‌باشد، جمع جبری این دو، ما را یا به سمت پایداری و یا ناپایداری و تزلزل می‌برد.

*دسته بندی تهدید

وی در خصوص اثر تهدید گفت: باید دید تهدید چیست و چه اثری بر کشور می‌گذارد، تهدید معمولاً در ادبیات استراتژیک و علوم انسانی به ۲ دسته تقسیم می‌شود، تهدیدات طبیعی و غیر طبیعی یا انسان ساخت.

*تعداد تهدیدات طبیعی

جلالی ادامه داد؛ حدود ۴۹ تهدید طبیعی شناخته شد در دنیا هست که مجموعه‌ای از ویژگی‌ها را دارا می‌باشد، دومین تهدید، غیر طبیعی یا انسان ساخت می‌باشد یعنی منشا آن انسان است در تعریفی که از پدافند غیر عامل شده است در واقع موضوع پدافند غیر عامل تهدیداتی با منشا دشمن است منشا طبیعت را در قالب مدیریت بحران و حوادث طبیعی دنبال می‌کنند.

*کنترل اثر تهدیدات انسان ساخت

باید اثر تهدیدات انسان ساخت را بر کشور کنترل، مدیریت و کاهش داده به سمت صفر میل داده و یا به صفر

*ویژگی تهدیدات طبیعی

وی گفت: تهدیدات طبیعی چند ویژگی دارد، اول اینکه منشا آن طبیعت است و نه انسان، وقتی که منشا طبیعت باشد ویژگی‌هایی پیدا می‌کند اول اینکه فعل و انفعالات طبیعی زمین محور کار می‌شود دوم اینکه در آن انگیزه دشمن و خصومت وجود ندارد سوم، تهدید و عنصر تشکیل دهنده تهدید، یک مفهوم ثابت است مثل زلزله نپال با زلزله ایران ماهیتاً فرقی نمی‌کند لذا یک ویژگی بسیار مؤثر است، تهدیدات طبیعی منشا آن ثابت و یا تغییرات بسیار کم و در حد صفر می‌باشد یعنی زلزله ۲۰۰ سال پیش و ۲۰ سال پیش تفاوتی نداشته و زیاد تغییر در آن اتفاق نمی‌افتد این به انسان کمک می‌کند که با استفاده از علوم و دانش تجربه بر این پدیده و حادثه غلبه کند و در واقع سعی کند با ابزار علمی و مهندسی این حادثه را مدیریت و کنترل کند وقتی این اتفاق می‌افتد علوم مهندسی، استاندارد و آیین نامه تولید می‌شود.

* نقش دانش، تکنولوژی و صنعت در تهدیدات انسان ساخت

در تهدیدات انسان ساخت که موضوع پدافند غیر عامل است اولین نکته این است که منشا تهدید طبیعت نیست بلکه انسان است (یک فرد یا گروه، شهر و یا کشور) و از ابزار دانش و علم استفاده کرده، شمشیرش را تیزتر می‌کند و یا سپرش را قوی‌تر، پس منشا تهدید انسان دانش و تکنولوژی و صنعت است حال سؤال این است که آیا این تهدیدات طبیعی یک مفهوم ثابت دارد، می‌بینید سلاح‌های نظامی کارکردشان را از دست می‌دهند. مثلاً تانک‌هایی که اوایل دفاع مقدس از آن‌ها استفاده می‌کردیم، الان در پادگان‌های ارتش به عنوان ماکت استفاده می‌شود یعنی نماد نظامی است و دیگر قابلیت سلاح ندارد چرا؟ چون دانش بشری رشد کرده است و از این سلاح رد شده است، لذا سلاح‌ها یک روز بهتر هستند و سلاح جنگ هستند و یک روز همان سلاح تبدیل می‌شود به اسباب‌بازی بچه‌ها، مثل شمشیر که یک روز سلاح جنگ بود به ابزار تشریفات و بازی تبدیل شده است. این نتیجه این تأثیرات که منشا تهدید در اینجا انسان ساخت است و در این انسان ساخت بودن دانش، تکنولوژی و صنعت است که آن را افزایش می‌دهد.

* فناوری، فرصت یا تهدید

زمانی که در خصوص فناوری در موضوع تهدید صحبت می‌کنیم نباید هر فناوری را تهدید فرض کنیم، فناوری‌ها هم فرصت هستند و هم تهدید، انسان عاقل کسی است که از فرصت‌هایش بهره‌برداری کند و با تهدیداتش مقابله، مثلاً فناوری سنجش از راه دور این امکان را می‌دهد که همه جای دنیا را کنترل کنیم و نظارت کنیم، این امکان را به چه کسی می‌دهد؟ به صاحب فناوری، یعنی صاحب فناوری تسلط و اشراف بر همه کشورها پیدا می‌کند و برای او قدرت، ثروت، امکان و فرصت تولید می‌کند ولی برای کشورهایایی که تحت

کنترل قرار می گیرند تهدید.

*** استفاده هوشمندانه از فناوری**

فناوری فی نفسه بد نیست ولی مالکیتش و نوع استفاده از آن می تواند فرصت و تهدید را در کنار هم ایجاد کند، استفاده هوشمندانه از فناوری ها یعنی اینکه هم تهدید آن را ببینیم و هم فرصت آن را، از فرصت آن بهره برداری کرده و با تهدید آن مقابله کنیم، همه فناوری ها این گونه هستند چون علم و دانش محور کار است، آن ویژگی که در تهدیدات طبیعی وجود دارد در تهدیدات غیر طبیعی نیست.

*** تهدید انسان ساخت، پویا علمی و دینامیک**

علم و دانش ثابت نمی ماند چون انسان منشا است و باعث می شود که به سمت تسلط و اشراف بیشتر برود و از ابزار علم و دانشش استفاده کند و لذا موضوع تهدید انسان ساخت یک مفهوم و ماهیتی پویا علمی و دینامیک است، جنس این تهدید در واقع یک تهدید علمی و پویا می باشد وقتی که ماهیت تهدید فعالیت انسان ساخت شد چند مورد به وجود می آید. انسان فکر، انگیزه، اراده، حب و بغض دارد که در تهدیدات طبیعی این ها وجود ندارد.

*** رویکرد در تهدیدات انسان ساخت**

در تهدیدات انسان ساخت دشمنی وجود دارد یعنی یک انسان یا یک کشور بر اساس تهدید می خواهد بر یک کشور دیگر غلبه کند دوم اینکه اراده وجود دارد یعنی به دنبال انگیزه، اراده به وجود می آید سوم اینکه فکر به دنبال دارد یعنی استراتژی، دکترین، تاکتیک، ساختار مدیریت و فرماندهی که در تهدیدات طبیعی نیست ولی اینجا وجود دارد، لذا وقتی تهدید غیر طبیعی شد دو مشکل ریشه ای به وجود می آید اینکه تهدید ماهیتش علمی و دانشی و ثابت نیست دوم اینکه مفاهیم علوم انسانی از قبیل استراتژی، چگونه جنگیدن، دکترین، اصول بنیادین در جنگ ها و دفاع تاکتیک و روش های کاربرد نیرو و تجهیزات، سلاح، ساختارها و امثالهم به وجود می آید، در این صورت وقتی بخواهیم تهدیدات انسان ساخت را مطالعه کنیم با دو مقوله مواجه هستیم یک مباحث علوم انسانی، دوم مباحث فنی اثر سلاح بر سازه، چون موضوع تهدیدات علمی، تکنولوژیک فناورانه و صنعتی است پس رویکرد نیز باید علمی فناورانه و صنعتی باشد.

*** نگاه تخصصی به تهدیدات**

نگاه سنتی در بحث پدافند غیر عامل به تهدیدات یک نگاه تخصصی است چون تهدیدات در حال تغییر هستند و تکنولوژی محور، تغییرات سرعتش زیاد است، در واقع ماهیت و چارچوب تهدید ثابت نمی ماند، تهدید امروز با تهدید چند سال پیش کاملاً متفاوت است در سال های گذشته تهدید اصلی تهدید نظامی بود

امروز ممکن است که تهدید نظامی تهدید اصلی نباشد و یا جزئی از تهدیدات و تهدیدات دیگری هم در کنار آن قرار گیرد مثلاً ۱۰ سال پیش تهدید سایبری نداشتیم اما امروز تا مرز جنگ سایبری حرکت کرده‌ایم.

*** سلاح زیستی و سلاح سایبری**

وقتی تحول تهدید را کنترل می‌کنیم باید تهدید تخصصی هر حوزه را با نگاه تخصصی همان حوزه بشناسیم، در ۳ سال گذشته تلاش کرده‌ایم که در حوزه زیستی سلاح زیستی و در حوزه سایبر، سلاح سایبری را تعریف کنیم و بگوییم جنس آن چیست، در حوزه زیستی سلاح یعنی مهندسی ژنتیک روی موجود زنده به سمتی که اهداف و کارکردهایی که شما از آن موجود زنده انتظار دارید ایفا کند، یعنی مهندسی ابولا و کرونا.

*** نقش آزمایشگاه در تهدیدات زیستی**

وقتی تهدید تخصصی می‌شود باید سلاح‌های آن و ابزارهایش را بشناسیم مثلاً وقتی به آزمایشگاه زیستی نگاه می‌کنیم، نگاه به آزمایشگاه بخشی از سامانه فرماندهی و کنترل و بخشی از سامانه رادار باشد، در زیستی تشخیص در آزمایشگاه صورت می‌گیرد اگر شبکه‌آزمایشگاهی را توسعه دهیم در واقع شبکه رادار را توسعه داده‌ایم پس ادبیاتش کاملاً متفاوت می‌شود.

گام‌های تخصصی در پدافند غیر عامل

پس گام اول در چارچوب پدافند غیر عامل این است که بتوانیم تهدید را تخصصی بشناسیم؛ گام دوم اینکه ادبیات علمی آن حوزه را مبنا قرار دهیم مثلاً اگر سایبری است فقط حرف سایبری زده شود و حرف نظامی نباشد؛ گام سوم این است که در پدافند غیر عامل یک مفاهیم کلی مثل مصونیت بخشی، آسیب ناپذیری و چرخه حیات وجود دارد، این مفاهیم را به حوزه‌های تخصصی مثل رصد و پایش تهدید در حوزه بیولوژیک، شبکه‌های آزمایشگاهی، خانه بهداشت، شبکه کنترل کردن و مانیتور کردن هر نوع حادثه در کشور انتقال دهیم.

*** نگاه تخصصی پدافند غیر عامل به حوزه‌های تهدید**

پس ژن دفاع یا ژن پدافند غیر عامل را بر بستر حوزه تخصصی تهدید تزریق و تلفیق می‌کنیم و یک مفهوم جدید درست می‌کنیم این مفهوم جدید پدافند زیستی یا پدافند سایبری یا پدافند اقتصادی نام دارد، یعنی مفاهیم کلی را از بخش دفاع گرفته و تبدیل کردیم به مفاهیمی در حوزه‌های تخصصی، گام بعدی این است که از اعمال مستقیم ملاحظات نظامی بر آن حوزه پرهیز کنیم. ترکیبی که به دست می‌آید می‌شود نگاه تخصصی پدافند غیر عامل در هر حوزه، وقتی این اتفاق بیفتد پدافند غیر عامل تبدیل می‌شود به پدافند غیر عامل تخصصی.

*هشت رویکرد پدافند تخصصی

۱- پدافند غیر عامل عمومی؛ یا همان رویکرد پدافند گذشته که مقاوم سازی در برابر تهدیدات نظامی است که یکسری اقدامات عمومی انجام می گیرد.

۲- پدافند سایبری؛ پدافند در فضای سایبر علیه تهدیدات عاملان و واحدهای نظامی سایبری کشورها بر علیه کشور، امروزه کشورهای زیادی ارتش درست کرده که بر علیه اهداف استراتژیک سایبری کشورهای دیگر حمله کنند. منظور از پدافند سایبری هر نوع هک و نفوذ نیست به تهدیدی گفته می شود که مقابله با دشمن سازمان یافته در حوزه های سایبری باشد.

۳- پدافند زیستی؛ که در ۶ حوزه انسان، دام، غذا، آب آشامیدنی، محیط زیست و کشاورزی فعالیت می کند و تهدیدات عاملان مهندسی شده و عمدی زیستی را بر علیه کشور مدیریت و کنترل می کند.

۴- پدافند پرتویی؛ در واقع دفاع و پدافند و صیانت از مردم در برابر هر نوع حادثه هسته ای است، این حادثه هسته ای می تواند نشت کارخانه باشد یا اقدام تروریستی گروهی در نزدیکی مراکز هسته ای و می تواند تهدیدات هسته ای باشد.

۵- پدافند شیمیایی؛ یعنی اینکه حوادث زیر ساخت های شیمیایی کشور را بتوانیم کنترل و مدیریت کنیم و در ساخت آن ها نگاه مهندسی را اعمال کنیم به شکلی که بتوانیم آسیب پذیری را در ذات طرح کاهش دهیم.

۶- پدافند کالبدی یا فنی؛ در تدابیر مقام معظم رهبری بر این موضوع تاکید شده است، یعنی حذف اثر تهدید بر کالبد کشور کالبد یعنی همه زیر ساخت ها، نیاز جدی داریم که مدلی از مهندسی را احصا کرده، بتواند گام به گام در دل اقدامات مهندسی کشور رشد کنیم و به سمت جلو حرکت کنیم نه اینکه به مانع تبدیل شود که جلوی کار را گرفته و به عنصر بی خاصیت و بدون تأثیر تبدیل شود. امروز می بینیم که انهدام زیر ساخت های یمن توسط عربستان یک مشکل جدی برای آن ها ایجاد کرده است. از بین بردن زیر ساخت دو اثر دارد، اولاً فشار آبی به کشور وارد می کند مثل قطع آب و برق و گاز و ثانیاً تأثیر اقتصادی ثانویه نیز دارد که این زیر ساخت ها را باید در طول ۳۰ سال دوباره بسازند، عراقی ها پس از جنگ خودشان گفتند که ۴۰ سال از ایران عقب تر هستیم یعنی ۴۰ سال باید صرف باز سازی زیر ساخت هایشان کنند.

در مباحث پدافند کالبدی با دو رویکرد باید کار انجام داد:

یک رویکرد نگاه پدافند کالبدی بر زیر ساخت های موجود است که به آن مهندس معکوس می گویند، یعنی تحلیل خطر و تهدید بر سازه موجود و بعد بررسی راه حل هایی که حداقل هزینه و حداکثر کارایی را داشته باشد و موجب کاهش آسیب پذیری شود.

رویکرد دوم هم این است که قبل از شروع به ساخت یک کارخانه از مشاوران استفاده و گام به گام با ساخت آن مباحث پدافند غیر عامل را دنبال می کنیم.

۷- پدافند اقتصادی؛ بنابر فرمایش مقام معظم رهبری «درگیر یک جنگ تمام عیار اقتصادی هستیم» و باید مجموعه ای از اقدامات اقتصادی را دنبال کنیم که به یک پایداری در حوزه اقتصاد رسیده، کارکردهای اساسی تداوم داشته باشد و بتوانیم نیازهای مردم را تأمین کنیم.

۸- پدافند مردم محور؛ در کشورهای دیگر اسم آن را **civil defense** یا **civilian passive defense** که در واقع پدافند غیر عامل مردمی است برخی مأموریت های آن عبارتند از صیانت مردم در برابر حادثه مخصوصاً جنگ، کمک به تأمین نیازمندی های مردم، کمک به اداره مردم و طراحی و اسکان و امنیت مردم.

سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری، اتمام حجت در زمینه پدافند غیرعامل

در سیاست‌های کلی نظام پدافند غیرعامل که از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ شده بر پدافند غیرعامل به عنوان مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌شود، تأکید شده است.

رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل، طبقه‌بندی مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت حیاتی، حساس و مهم و روزآمد کردن آن در صورت لزوم و تهیه و اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل در خصوص مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت (نظامی و غیرنظامی) بر اساس اولویت‌بندی و امکانات حداکثر تا پایان برنامه ششم و تأمین اعتبار مورد نیاز از موارد مورد تأکید نظام است.

هم‌چنین تهیه‌ی طرح جامع پدافند غیرعامل در برابر سلاح‌های غیرمتعارف نظیر هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی، دو یا چند منظوره کردن مستحذات، تأسیسات و شبکه‌های ارتباطی و مواصلاتی در جهت بهره‌گیری پدافندی از طرح‌های عمرانی و به‌ویژه در مناطق مرزی و حساس کشور، فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی در زمینه به‌کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در بخش دولتی و غیردولتی، پیش‌بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه‌ی تحقیقات در زمینه پدافند غیرعامل، رعایت طبقه‌بندی اطلاعات طرح‌های پدافند غیرعامل و ممانعت از ایجاد تأسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن این قبیل تأسیسات از شهرها و پیش‌بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تأسیساتی که وجود آنها الزامی است مورد تأکید نظام است.

حمایت لازم از توسعه‌ی فناوری و صنایع مرتبط مورد نیاز کشور در پدافند غیرعامل با تأکید بر طراحی و تولید داخلی، به‌کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدات نرم‌افزاری و الکترونیکی و دیگر تهدیدات جدید دشمن بمنظور حفظ و صیانت شبکه‌های اطلاع‌رسانی، مخابراتی و رایانه‌ای، پیش‌بینی سازوکار لازم برای تهیه طرح‌های مشترک ایمن‌سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح‌ها و برنامه‌ها و مدیریت نهادهای مسئول، در دو حوزه‌ی پدافند غیرعامل و حوادث غیرمترقبه در جهت هم‌افزایی و کاهش هزینه‌ها و ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی، برنامه‌ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و آیین‌نامه‌های فنی پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آنها نیز از دیگر موارد مورد تأکید در ابلاغ به دستگاه‌های اجرایی بوده است.

هفته پدافند غیر عامل "۴ الی ۱۰ آبان" گرامی باد

منبع اینترنت

واحد روابط عمومی مرکز بهداشت شماره یک